

Den stora brandkatastrofen i Edsberga den 6 juni 1804, mitt i bröllopet! – en sedan länge bortglömd historia

Av Joakim Johansson

Kanske känner du till att det finns en gård i Edsberga, i Linköpings södra utkant, som heter Bränngården. Namnet var länge ett i bygden känt extranamn på gården och har i modern tid blivit gårdens adress. Namnet har sagts komma, som läsaren säkert kan gissa, av att gården en gång i tiden har brunnit. Bränngården som mestadels kallades Bostället har inte alltid legat där den ligger idag. Ursprungligen låg gården uppe i byn, söder om Västergården. Vid Laga Skifte i Edsberga, vilket påbörjades 1835 och avslutades 1840, flyttades gården till den nuvarande platsen.

När Landeryds hembygdsförening på 1990-talet samlade material till sina böcker levde kännedomen ännu kvar hos äldre orsbor att namnet Bränngården kom av en brand och uppgift fanns om att en ny gård hade uppförts 1805. Mer än så var inte känt, eller ihågkommet, vilket är förståeligt eftersom det har levt många generationer sedan dess.

Tack vare digitaliserade äldre dagstidningar kan vi återigen läsa dåtidens nyhet om branden som ödelade inte bara en gård, som vi hittills trott, utan två hela gårdar om totalt 35 byggnader. Flera människors hem gick upp i rök och dessutom skedde det hela mitt i ett bröllop!

Bröllopet och branden

Följande står att läsa i Linköpingsbladet från den 9 juni 1804. Jag har delvis moderniserat språket eftersom det för den ovane kan vara svårt att förstå då-

tidens skriftspråk. Det var församlingens kyrkoherde S. G. Harlingson (1740–1810) som skrev i tidningen och han snålade inte med omskrivningar och ord.

"Ett tillfälle för det välgörande ädelmodet"

"Torde jag, ledd så väl av religionsplikt, som medborgerlig känsla för den olycklige, få framlägga följande bedrövlige händelse. Sistlidne bönedag, den 3:e denna månad, kl. 3 på eftermiddagen begav sig bonden Jöns Larsson i Edsberga och Landeryd socken, åtföljd av sina grannar i byn från sin hemvist, för att led-saga sin son Jöns Jönsson till Landeryd Prästgård, där ett för denne med den tarvighet [enkelhet], som en förståndig eftertanke och tidens omständigheter fordra, berett bröllop väntade gästerna. Efter framkomsten och ett ömsesidigt betygande av den glädje och tillfredsställelse, som det förälderliga hjärtat endast känner, som ålderdomen så väl behöver och som släktingars och vänners deltagande än mer livar och höjer, började själva vigseln, i vilken det unga paret, dess föräldrar och släkt hämtade, med tacksam tillförsikt på försynen, säkerhet i sin gemensamma nöjdhet och stadfästelse för sitt hopp om lycka, trevnad och välsignelse - - - Men mitt under njutningen av detta glädjens lugn – just mitt under denna religions akt, ankommer bedrövelsens bud med ett gråtande anskri om vådeld i Edsberga by - - - Förskräckelse, bestörtning och villrådighet hos alla - - - men farhågan och hoppet att rädda, skingrade och hastade så större

delen av bröllopslaget till det olyckliga stället, att prästen, som fullföljde akten till slut, med brudparet, var utom några av kvinnokönet, nästan ensamme – Lyckönskningarna förvandlades i beklagelser suckar och tårar – Den känslofulle, den medlidande må själv känna – själv fullfölja teckningen av detta bedrövelsens uppträde – Jag tillägger blott att fasan ökades än mer om aftonen, då några från vådelden återkomma med den sedermera bekräftade berättelsen, att tvenne hela hemman, till man- och ladugård alldeles ned till marken avbrunnit, varigenom ej endast brudgummens fader och hans på bröllopet varande grannar förlorat allt – allt, utom de kläder i vilka de bortrest och kreaturen som var redan utsläppta – även som all brudgummens egendom i nya åkerredskap och andra hushållsaker som han, tid efter annan, genom egen idoghet och handslöjd samlat och med vilka han nu skulle tillträda hemmansbruk, försvann i rök.”

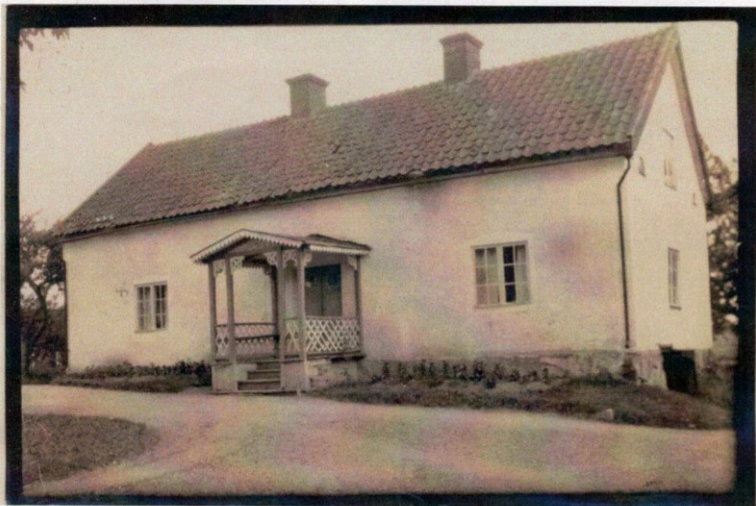
Därefter uppmanade pastor Harlingsson med ytterligare lång textutläggning, folk

att skänka hjälp och bidrag till de nödställda.

Hittills har bara varit känt att Bostället brunnit, men nu vet vi att även Västergårdens alla byggnader brann ner, där bönderna Hans Matsson och Jöns Larsson med familjer och tjänstefolk bodde. Nya gårdar byggdes upp med stor hjälp från medmänniskor som skänkte allt från byggnadstimmer till kläder, hushållsgeråd och mat.

Minnet av branden försvann sedermera efter att generationerna kom och gick i gårdarna. Det är bara namnet Bränngården som hittills påmint den nyfikne om dess vådliga historia. Att även Västergårdens brann ned, mitt under ett bröllop, det hade helt försvunnit ur minnen och berättelser.

För den som är mer intresserad finns en längre version av denna skrift med hela originaltexten och med häradstingets redogörelse för vilka som hade förorsakat branden, att läsa på hembygdsföreningens hemsida.

*Edsberga
Bränngård,
uppförd 1805,
flyttad sent
1830-tal, riven
och ersatt med
ny byggnad
1951/52.
Foto: Bengt
Cnattingius,
1928
(Östergötlands
Museum)*